

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 13 – Använda desinfektionsmedel och handdesinfektion

[Här kan du lyssna på programmet.](#)

I avsnittet medverkar Anneli Rudström som är rådgivare och Jenny Karlsson som är inspektör på Kemikalieinspektionen. Programledare är Sanna Arndt, redaktör.
(Publicerat den 2 september 2020)

- SANNA: 0:00:00 När ska vi egentligen använda handsprit och desinfektionsmedel? Hur ska vi tänka när vi ska köpa en förpackning med handdesinfektion? De frågorna ska vi prata om i det här avsnittet av Kemikaliepodden som är Kemikalieinspektionens podcast med råd för en kemikaliesmart vardag. Jag heter Sanna Arndt och till min hjälp i dag har jag bjudit in Anneli Rudström och Jenny Karlsson. Välkomna båda två.
- ANNELI: 0:00:38 Tack.
- JENNY: 0:00:39 Tack, tack.
- SANNA: 0:00:41 I de här virustiderna är vi många som då och då använder oss av handdesinfektion eller handsprit. Vi på Kemikalieinspektionen har fått frågor från allmänheten om desinfektionsmedel, och vi ska som sagt besvara några utav dem i dag. Jag tänkte börja med att fråga dig, Anneli, kan du berätta vad desinfektionsmedel är för någonting?
- ANNELI: 0:01:01 Mm. Desinfektionsmedel är produkter som är verksamma mot skadliga mikroorganismer, som till exempel bakterier och virus. Och många desinfektionsmedel räknas som så kallade biocidprodukter som är en typ av bekämpningsmedel. Det kan till exempel vara handsprit eller produkter som används till att desinficera ytor i ett restaurangkök. Men det kan också vara medel som tillsätts till vattnet i till exempel simbassänger. Ja, det finns många olika typer, men syftet med

desinfektionsmedel är att bekämpa skadliga mikroorganismer och på så vis minska spridningen av dem. Och det här har varit populära produkter på senaste tiden på grund av coronapandemin, och efterfrågan på dessa medel har varit väldigt stor under våren enligt information som vi har fått till myndigheten.

SANNA: 0:01:53 Kan det vara några problem med att använda desinfektionsmedel?

ANNELI: 0:01:57 Mm, man misstänker att de här medlen bidrar till ökad antibiotikaresistens som är ett jättestort problem i världen. Och sen har vi också hört att Giftinformationscentralen har fått många fler larm om barn som har råkat dricka desinfektionsmedel, och det är förstås inte heller bra. Så där kan man tänka på att förvara medlen på ett säkert sätt. Och sen är det en annan aspekt också, och det är att de här medlen möjligen också kan ge en känsla av falsk säkerhet av att man tror att precis alla mikroorganismer är borta bara för att man har använt lite handdesinfektion. Här behöver man vara noggrann och tänka på att det kan kanske behövs en gan... eller att det behövs en ganska stor mängd av medlet för att det ska fungera ordentligt, och gnugga så att man kommer åt precis över allt, som när man tvättar händerna med tvål, till exempel. Man kan också behöva läsa bruksanvisningen för hur länge man ska gnugga och så vidare. Det kan se lite olika ut. Så vi brukar säga att vanlig rengöring med vatten och tvål kan vara minst lika effektivt, och det är också billigare när man har tillgång till det. Jag tänker att det till och med kan vara mer effektivt eftersom man sköljer med vatten efter att man har tvättat sig och sköljer bort smuts och eventuella bakterier eller virus. Men desinfektionsmedel kan förstås vara bra att ha när man inte har tillgång till tvål och vatten.

SANNA: 0:03:29 Ja, precis. Men vad är egentligen Kemikalieinspektionens roll i frågan om desinfektionsmedel?

ANNELI: 0:03:36 Ja, i dagsläget krävs det inte förhandsgodkännande för de flesta av de här medlen innan de får säljas, så vår roll nu är mycket att

kontrollera att produkterna uppfyller reglerna som finns, att de innehåller tillåtna ämnen, har korrekt märkning och så vidare. Och sen så småningom kommer det att krävas att alla dessa produkter är godkända innan de får säljas och användas, men det ligger en bit fram i tiden, för kravet på produktgodkännande, det kommer successivt varefter de verksamma ämnena blir granskade och godkända på EU-nivå. Och ett verksamt ämne, det kan till exempel vara etanol som förekommer i många handdesinfektionsmedel, och för etanolbaserade desinfektionsmedel krävs det till exempel inget godkännande än. Och sen kan jag tillägga också att för de medel som det krävs produktgodkännande för redan nu så har vi på Kemikalieinspektionen under våren nu gett dispenser så att företag ska kunna tillverka och sälja såna medel ändå eftersom behovet av medel har varit så stort.

SANNA: 0:04:44 Ni har fått frågor om att göra sin egen handsprit. Vad svarar ni då?

ANNELI: 0:04:48 Nej, vi rekommenderar generellt inte att man gör sin egen handdesinfektion. Och det är för att om man blandar ihop egna produkter så finns det heller inget företag som kan ta ansvar för eventuella problem som kan uppstå i samband med användningen. Och vi kan heller inte säga någonting om effektiviteten mot till exempel coronavirus, för även den biten är företagets ansvar, att se till att de produkter som de säljer faktiskt fungerar. Så vår främsta rekommendation är istället att följa Folkhälsomyndighetens råd om att i första hand tvätta händerna ofta med tvål och vatten, och sen främst använda handdesinfektion som ett alternativ när du inte har möjlighet till handtvätt. Och då helst använda professionellt tillverkad handdesinfektionsmedel.

SANNA: 0:05:36 Men får man alltså tillverka eget desinfektionsmedel för eget bruk?

ANNELI: 0:05:41 Det beror helt på vilket recept man använder. Reglerna är lite krångliga, för det är olika för olika verksamma ämnen, som jag försökte

förklara lite tidigare. Det är till exempel tillåtet att använda ren etanol som verksamt ämne i den egna blandningen, men om du vill använda andra verksamma ämnen så bör du vända dig till oss på Kemikalieinspektionen i så fall för att fråga om det är tillåtet. Och sen tycker jag man kan tänka på att vanlig kommersiell handdesinfektion är avsedd att användas på huden, och företaget som säljer produkten har ett ansvar för att den är säker att använda. Så vi på Kemikalieinspektionen brukar generellt rekommendera att man använder produkter till det de är till för av den här anledningen.

SANNA: 0:06:26 Ja, det är ett bra råd för den som vill vara kemikaliesmart. Jenny, ni på tillsynsavdelningen har också fått tips om desinfektionsmedel. Berätta.

JENNY: 0:06:36 Ja, det stämmer. Vi har faktiskt fått rekordmycket frågor och tips om misstänkta brister gällande desinfektionsmedel sedan i våras. Och det har varit tips från allmänheten, men även från verksamheter som använder produkterna, och också från företag inom branschen som är måna om att det ska finnas seriösa produkter på marknaden och som lever upp till de lagkrav som finns. Och många av de här tipsen, de har handlat om ifall produkterna är effektiva eller om de är korrekt märkta. Och som Anneli nämnde här innan så krävs det inte godkännande för de flesta desinfektionsmedel i dag i Sverige, och det innebär också att myndigheten inte heller har utvärderat produktens effektivitet, utan det är företagen som tillverkar produkterna som är ansvariga för att de är effektiva mot det som de påstår. Vi har också fått några tips om att produkter innehåller ämnen som är otillåtna i handdesinfektionsmedel, och tips från personer som har fått hudbesvär efter användning.

SANNA: 0:07:37 Jaha. Vad har ni fått mer för tips?

JENNY: 0:07:39 Ja, i några fall har vi fått tips också från personer som är oroliga för att de produkter som de har köpt bara innehåller vatten, för de tycker inte att de varken luktar eller känns som handsprit. Men då ska man tänka på att det finns olika verksamma ämnen som man kan använda i

desinfektionsmedel och att alla de är inte alkoholbaserade, och då har de inte den här typiska alkohollukten. Så det kan vara därför som produkten känns annorlunda, helt enkelt, för att den innehåller något annat ämne än alkohol.

SANNA: 0:08:09 Jaha. Men jag ser att du har tagit med dig några flaskor här.

JENNY: 0:08:14 Ja, jag har tagit med mig några produkter som vi har fått tips om och några som vi själva har hittat i butiker. Och här har jag en produkt som innehåller det verksamma ämnet etanol, och den här produkten är bland annat klassificerad mycket brandfarlig vätska. Och när en produkt har en sån klassificering och säljs till allmänheten så ska den ha en så kallad kännbar varningsmärkning. Och sen sån här kännbar varningsmärkning, den är ofta i form av en upphöjd triangel. Och den är till för att uppmärksamma personer med synnedsättning om att den här förpackningen innehåller en farlig kemisk produkt. Så i det här fallet så saknar den här produkten alltså en sån här varningsmärkning. Och här har jag en annan produkt där det inte finns någon information om vem som är ansvarig för produkten, och det ska det finnas. Det ska finnas kontaktuppgifter på förpackningen så att man kan kontakta någon som är ansvarig ifall man har frågor eller att man har fått besvär av en produkt.

SANNA: 0:09:18 Ja, vad bra. Här är en till produkt. Vad är det för fel med den?

JENNY: 0:09:22 Ja, den här produkten, den saknar svensk märkning. Och det är en brist, för produkter som säljs till allmänheten i Sverige, de ska ha svenska etiketter. Däremot om man använder desinfektionsmedel i sin yrkesroll, då kan man faktiskt stöta på produkter utan svensk etikett, och det beror på att vi ... Under 2020 så finns det ett ... det finns ett tillfälligt undantag för produkter som säljs för just yrkesmässig användning, och då krävs inte svensk etikett, utan det går bra med norska, danska eller engelska. Och det här undantaget, det kom till för att ... ja, för att möta den här stora efterfrågan från sjukhus och andra verksamheter. Och den sista produkten jag tog med, den saknar

märkning helt, även om den innehåller ämnen som gör att produkten är klassificerad. Det finns alltså ingen information om hur man ska hantera och använda produkten på ett säkert sätt. Och det är viktigt att det finns sådan information och att man läser den. Exempelvis har vi hittat produkter som verkar lite långsammare, och där är informationen att det tar en eller två minuter för produkten att verka. Och så länge kanske man inte väntar om man inte har läst instruktionen.

SANNA: 0:10:39 Nej [skratt], det ... Två minuter känns verkligen orimligt. Men hur ser jag då om medlet är okej?

JENNY: 0:10:45 Ja, det kan vara svårt att veta, men för det första ska märkningen vara på svenska och det ska finnas kontaktuppgifter till någon som är ansvarig som jag nämnde tidigare. Så att ... ja, så man kan kontakta någon ifall man får besvär. Och sen så ska det finnas en innehållsförteckning där verksamt ämne anges. Det ska finnas instruktioner om hur man ska använda produkten, och finns de här sakerna så kan man i alla fall vara ganska säker på att det är en seriös produkt och tillverkare.

SANNA: 0:11:14 Jenny, jag tänkte också fråga, ni ansvarar för att göra tillsyn av till exempel såna här produkter. Kan du berätta mer om ert tillsynsansvar och hur ansvarsfördelningen ser ut?

JENNY: 0:11:25 Ja, det kan jag göra. Vi som är inspektörer som jobbar på Kemikalieinspektionen, vi inspekterar de företag som tillverkar eller tar in desinfektionsmedel till Sverige. I återförsäljarledet så är det däremot kommunerna som ansvarar för tillsynen, så om man hittar någonting i en butik så, då kanske det oftast är kommunens tillsynsansvar. Och vi på Kemikalieinspektionen, vi kontrollerar då exempelvis klassificering och märkning, att den är korrekt och att produkterna innehåller tillåtna ämnen, och om de är godkända, i de fall det krävs. Sen finns det förstås en massa andra regler som man kan kontrollera när det gäller desinfektionsmedel, och ... Så om det däremot till exempel skulle handla om arbetsmiljö eller lokalen där tillverkningen sker, då är det

andra myndigheter som är ansvariga. Men man ska komma ihåg att det är alltid företagen som tillverkar eller säljer de här produkterna som har ansvar för att produkterna uppfyller de lagkrav som finns för kemikalier, och det gäller oavsett om man säljer dem i en fysisk butik eller i en webbutik.

SANNA: 0:12:33 Och vad gör ni när ni upptäcker brister eller problem?

JENNY: 0:12:36 Ja, men då kontaktar vi företagen och begär in mer information, och då får också företagen chansen att komma med sin syn på saken. Och om vi sen konstaterar att det är en brist, då måste de rätta till den. Och skulle det vara en allvarligare brist, då kanske de inte heller ens får sälja den här produkten. Och vid allvarliga brister så kan det också leda till att de får böter.

SANNA: 0:13:01 Ja. Ni har skickat några desinfektionsmedel på analys. Kan du berätta lite om den granskningen?

JENNY: 0:13:07 Ja, och det är för att det är viktigt att de här produkterna är effektiva och att de är säkra att använda. Och det är många företag och andra verksamheter, som exempelvis universitet, som snabbt har gett sig in på den här marknaden eftersom det var ett så stort behov av desinfektionsmedel i våras. Och det är förstås positivt att så många har velat hjälpa till, men det innebär också att det finns en större risk för brister i den här typen av produkter. För man har behövt agera så snabbt, och alla de här nya aktörerna, de kanske inte har tillräckliga kunskaper om lagstiftningen och inte heller hur man säkerställer att de här produkterna är säkra.

SANNA: 0:13:44 Vad är det då ni behöver undersöka?

JENNY: 0:13:47 Ja, vi har skickat ett antal produkter på analys, och det är produkter som vi har fått tips om, och också produkter som vi själva har hittat när vi har varit ute i butiker. Vi kommer att kontrollera att de här produkterna innehåller de verksamma ämnen som de påstår och att ... ja, att det är i rätt koncentrationer. Och i några fall så har vi misstanke

om att de kan innehålla otillåtna ämnen, så då kommer vi analysera för det. Och svaren på de här analyserna, dem kommer vi få under hösten, och sen kommer vi skriva en rapport om resultaten. Om det då skulle visa sig att det är brister med några av de här produkterna, då kommer vi se till att de inte får finnas kvar på marknaden.

SANNA: 0:14:30 Det låter bra. Hörni, vi ska börja avrunda. Vi kan väl säga några sammanfattande punkter. Vad säger du, Anneli? Hur ska jag tänka kring handdesinfektion? När ska jag använda det?

ANNELI: 0:14:41 Ja, som jag även sagt tidigare rekommenderar Folkhälsomyndigheten att man i första hand tvättar händerna ofta och noggrant med tvål och varmt vatten i minst 20 sekunder, och att handdesinfektionsmedel kan användas som ett alternativ när man inte har möjlighet till handtvätt, till exempel om man är på språng och det inte finns tvål och vatten tillgängligt.

SANNA: 0:15:06 Och om jag nu i alla fall har bestämt att jag behöver använda handdesinfektion, hur ska jag tänka när jag ska köpa, Jenny?

JENNY: 0:15:14 Ja, om det är möjligt så är det bra om man kan köpa från ett välkänt märke, eller från en butik som man har förtroende för. Och som jag har varit inne på tidigare så är det bra att kontrollera att det finns svensk märkning, kontaktuppgifter på etiketten, innehållsförteckning där man ser verksamma ämnen. Exempelvis, är det en produkt som innehåller etanol så ska den innehålla en väldigt hög halt av etanol för att vara effektiv. Det ska vara minst 60-70 %. Och sen är det förstås viktigt att du läser etiketten så att du använder produkterna på rätt sätt, att du tar rätt mängd och att produkten får verka så lång tid som det står innan du börjar ta på saker. Och skulle du få besvär efter användning eller att du misstänker att produkten du har köpt har brister så är det bra att kontakt både företaget men också tipsa oss på Kemikalieinspektionen.

SANNA: 0:16:10 Tack för många bra råd. Och på vår webbplats kemikalieinspektionen.se kan du hitta mer information. Du kan ställa

frågor till rådgivningen och även tipsa Kemikalieinspektionen via kontaktformulär som finns där. Du har lyssnat på Kemikaliepodden som är en podd från Kemikalieinspektionen. Vi är en myndighet som arbetar för att minska riskerna för att människor och miljö skadas av kemikalier. Anneli Rudström och Jenny Karlsson, stort tack för att ni var med.

JENNY: 0:16:37 Tack själv.

ANNELI: 0:16:38 Ja, tack så mycket.

SANNA: 0:16:39 Ja, och tack också till dig som har lyssnat. Ta hand om dig. Hejdå.